

สาระศีลธรรมใน (ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช (หลักสูตรฐานสมรรถนะ)

ศาสตราจารย์ ดร. พระพรหมบัณฑิต กรรมการมหาเถรสมาคม

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๖๔ ประชุมผ่านระบบออนไลน์ ณ ห้องประชุมชั้น ๕

“เราต้องเผชิญความจริงอย่างหนึ่งว่า การระบุศาสนาอะไรต่าง ๆ พุทธ คริสต์ อิสลาม ระบุไปเลย ศาสนาที่เป็นทางการมันอาจจะทำให้เกิดอคติความแบ่งแยก แยกแยะ อย่างที่ท่านพูดกัน แต่อย่าลืมว่าเป็นความท้าทายในหลักสูตรใหม่”

“ในสังคมไทยต้องข้ามความแตกต่าง และศาสนาสอนให้เรียนรู้ อยู่ร่วมกัน ไม่ใช่ ต่างคนต่างอยู่ ไม่รู้ศาสนาของเพื่อน พูดตั้งแต่หลักสูตรก่อน เขียนไว้เลยถ้าท่านจะให้ มีสมรรถนะเรื่องศีลธรรม เอาตรงนี้เข้าไปด้วย ใส่ไปเลยให้เขาอมรับซึ่งกันและกัน”

๑. ประเด็นพิจารณาเรื่อง Competency สมรรถนะ ซึ่งมีอยู่ ๖ ด้าน การพูดถึงศีลธรรมเรื่องวิชาศาสนา น่าจะให้วิชาศาสนาสร้างสมรรถนะที่เป็น core competency ครบทั้ง ๖ ด้าน ที่ทำมาเห็นมี ๒ – ๓ ด้าน ยังไม่ครบ เพราะฉะนั้นพระที่รับผิดชอบเรื่องนี้ต้องพิจารณาให้ครบว่า
 - ๑.๑. วิชาพุทธศาสนาสร้างสมรรถนะทั้ง ๖ ด้านได้ครบอย่างไร เวลาที่จัดเนื้อหาเข้าไปในการเรียนการสอน
 - ๑.๒. มีสมรรถนะเฉพาะในแต่ละเรื่อง
๒. วิธีคิดเรื่องสมรรถนะให้ครบเอาฐานจากหลักสูตรเดิมสาระการเรียนรู้พุทธศาสนาเดิมจะมีสมรรถนะ ๔ ด้าน เรื่องสมรรถนะไม่ใช่เรื่องใหม่ เริ่มจาก UNESCO ทำวิจัยไว้ ก่อนขึ้นศตวรรษที่ ๒๑ ออกมาเป็น ๔ สมรรถนะ แล้ว OECD ก็คือ World Economic Forum ในทางการมีงานทำ มาวิเคราะห์กันถึง competency ที่พึงประสงค์ว่าต่อจากนี้ไปยุค information society ยุค information edge เนื้อหาเปลี่ยนเร็ว ควรจะมี core competency อะไร แต่สรุปแล้วพัฒนามา ยกตัวอย่าง competency ๖ ด้าน เริ่มมาจาก competency ๔ ด้าน สมรรถนะของ UNESCO ตอนที่ทำหลักสูตรเดิมเอาตามพูดอยู่เสมอว่า ๔ pillars of education จตุสดมภ์ของการศึกษาตามทัศนะ UNESCO

๑. Learning to know การศึกษาที่พึงประสงค์ในศตวรรษปัจจุบัน

๒. Learning to do

๓. Learning to live together

๔. Learning to be

๓. **Learning to know** (Subject competency) เพื่อรู้ อธิบายไว้ชัดเจนว่านอกจากจะรู้ subject เนื้อหา แล้ว ซึ่งก่อให้เกิดสมรรถนะ เรียกว่า subject competency สมรรถนะด้านเนื้อหา สมัยก่อนเรียกว่า ความเป็นเลิศทางวิชาการ ซึ่งต่อไปนี้จะไม่มีแล้ว subject competency ซึ่งมีการวิจารณ์ว่าต่อไปถ้าเรียน สูง ๆ ขึ้นไปในระดับอุดมศึกษาจะไม่มีผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนา ที่จริงคือ learning to know และ ก่อให้เกิด subject competency สมรรถนะด้านเนื้อหาวิชาที่ลึกลงไป ใครเรียนสาขาไหนก็ลึกเป็นผู้เชี่ยวชาญ เป็น expert แต่ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานอาจจะไม่ต้องการ แต่มี learning to know สิ่งหนึ่งที่หายไปจากสมรรถนะที่พูดกัน learning to know ทาง UNESCO บอกว่าต้องมีสมรรถนะอีก ๒ อย่าง มาเสริม ในวิชาศีลธรรม ที่เขียนในช่วงชั้นที่ ๑ – ๒ ยังไม่มี และยังไม่เห็นในสมรรถนะอื่น คือ ต้องมีเครื่องมือในการเรียนให้เกิด learning to know เครื่องมือในการเรียนวิชาศาสนาไม่พบ มีแต่เรื่อง สติ สมาธิ แต่ในสมรรถนะที่แยกออกไป ที่เรียกว่าสมรรถนะการคิดขั้นสูง คือ เครื่องมือในการศึกษาด้วย ยกตัวอย่างเรื่อง focus เรื่องสมาธิ เรื่องสติ ไม่ใช่เพื่อเอามาใช้ในชีวิตประจำวันอย่างเดียว แต่ว่าทำให้ เรียนเก่ง ทำให้มี competency เพราะฉะนั้นหลักสูตรในวิชาพระพุทธศาสนาเดิมในระดับมัธยม ขึ้น สูงขึ้นไปจะมีเรื่องโยนิโสมนสิการ เรื่องวิธีคิดเพื่อเอามาใช้ในการเรียนด้วยและในการทำงาน อยู่ร่วมกันใน การทำงานด้วย เป็นลักษณะบูรณาการ เพียงแต่ว่า เวลาปฏิบัติหรือเอาไปใช้สอนเราไม่ได้อบรมครูว่า โยนิโสมนสิการพัฒนาจริง ๆ เป็นอะไร ได้แก่บริหารจัดการ เจริญปัญญา เรื่องสมาธิ เรื่องสติ แต่ตัวปัญญาอยู่ ในโยนิโสมนสิการอันนี้ UNESCO บอกว่าเป็นวิธีคิด

ยกตัวอย่างที่เราพูดกัน คือ การคิดขั้นสูง ถ้าเราเทียบในพุทธศาสนา ก็คือ การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ การคิดเชิงระบบ คือ อุบายมนสิการ คิดอย่าง มีวิธีการ การคิดสร้างสรรค์ คือ อุปาทกมนสิการ การคิดแก้ปัญหา คือ อริยสัจ ๔ การณมนสิการ มีทั้งหมด เรานำมาปรับใช้ที่บอกว่าเวลาทำหลักสูตร ใหม่เนื้อหาเดิมนำมาตีในภาษาของ competency จะได้หมดเลยอันนี้แค่ learning to know คือ ต้องมีวิธีคิดไปประกอบการเรียนการสอน การคิด ขั้นสูง ไม่ใช่แค่การทำงานอย่างเดียวในการเรียนเก่งด้วย

อีกเรื่องหนึ่งที่หายไป ยังไม่รู้อยู่ตรงไหน คือ จะต้องมีการ instrument มีเครื่องมือในการเรียน เครื่องมือ ในการเรียน เช่น คณิตศาสตร์ เป็นเครื่องมือ ไม่ใช่เอาไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างเดียว competency สมรรถนะด้านคณิตศาสตร์ ซึ่งอยู่ในสมรรถนะที่ ๖ อยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ เราไปเน้นคณิตศาสตร์เรื่องการอยู่ ร่วมกัน แต่คณิตศาสตร์เป็นเครื่องมือในการเรียน ใครจะเรียนแพทย์ เรียนวิศวะ โดยไม่เก่งคณิตศาสตร์บ้าง

อีกเรื่องหนึ่งที่ประเทศอเมริกาไม่ต้องการ ยุโรปไม่ต้องการ แต่เราต้องมี คือ ภาษา ภาษาเรานำไปอยู่ เรื่องของการสื่อสาร สมรรถนะเรื่องการสื่อสาร communication ตาม ตอบ ในชีวิตประจำวัน แต่อย่าลืมว่า ในประเทศไทยภาษาคืออุปสรรคสำคัญ เป็นสมรรถนะที่เราต้อง สอนที่ไร PISA เราตกภาษาเพราะอะไร ในอาเซียนเพราะภาษาเป็นสมรรถนะ เป็นเครื่องมือที่จะเรียนด้วย learning to know ถ้าภาษาไม่เก่ง ต่อให้เข้าไป google search เเท่าไรก็ไม่มีทาง ประเทศไทยที่ตามเขาไม่ทันในอาเซียน คือเราไม่มีเครื่องมือ ในการแสวงหาความรู้ คือภาษาต่างประเทศ เด็กเราไม่เหมือนประเทศที่เขาอยู่กับอังกฤษ ฝรั่งเศส มา เพราะฉะนั้นถ้าท่านจะปฏิรูปการศึกษาครั้งนี้ต้องเอาสมรรถนะในด้านการสื่อสารให้เชื่อมกับการเป็น เครื่องมือในการแสวงหาความรู้ เพราะฉะนั้นใน ๔ pillars of education จึงกำหนด competency ออกเป็น ๔ ด้าน ๑) คือ subject competency อย่างที่กล่าวมาแล้วก็คือ learning to know

๔. **Learning to do** (Methodological Competency) สมรรถนะด้านวิธีการ วิธีการเรียน วิธีการทำงาน วิธีการคิด วิธีอะไรต่าง ๆ แต่ต้องมีเป้าหมายว่าเอาสมรรถนะ Methodology ไปทำอะไร ไปเรียน ไปทำงาน ไปอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งก็จะเป็นทำงานเป็นทีม เป็นพลเมืองดี จะเป็น Methodological Competency ซึ่งวิชาศาสนา ศิลธรรม ต้องช่วยตรึงนี้ในทุกสมรรถนะที่พูดถึง skill ทักษะ learning to do ไม่ใช่แค่รู้วิธีทำอย่างเดียวนะ ซึ่งเป็น Methodology ด้วย จะต้องมามีศิลปธรรมกำกับ ประเทศเรามีปัญหาในเรื่อง corruption เราจะต้องเอาศิลปธรรมเข้าไปเสริม learning to do เรียน ทำงานอย่างมี จริยธรรม คุณธรรมทุกศาสนาต้องช่วยกัน ไม่เช่นนั้นแก้ปัญหาไม่ได้ เก่งกับดีจะต้องไปด้วยกัน to do competency สมรรถนะ Methodology อะไรต่าง ๆ คือข้อที่สอง
๕. **learning to live together** (social competency) ข้อที่สามที่พยากรณ์ว่าในศตวรรษที่ ๒๑ จะต้องเกิดปัญหามากๆ เพราะว่ายุคข้อมูลข่าวสารเป็นยุคที่สังคมก้มหน้า ตัวใครตัวมัน มีการบริโภคข้อมูล ข่าวสารเฉพาะของใครของมัน แบ่งกลุ่มแบ่งฝ่าย ไม่สนใจซึ่งกันและกัน เราเห็นในประเทศไทย เรื่อง การเมือง เรื่องอะไรต่าง ๆ เป็นผลในศตวรรษก่อนไม่มี ที่แบ่งเป็นค่าย เป็นฝ่าย เป็นสีอะไรต่างๆ ศตวรรษ ก่อนไม่มี เพราะไม่ได้บริโภคข้อมูลข่าวสารเฉพาะกลุ่มอย่างทุกวันนี้ UNESCO คาดการณ์ว่าจะเกิดจึงให้ การศึกษามี competency ข้อที่ ๓ คือ learning to live together เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน ซึ่งได้ออกมาเป็น สมรรถนะการทำงานเป็นทีม ไม่ใช่ to do อย่างเดียว ทำงานนี้เป็น learning to do แต่ ทำงานเป็นทีม คือ to live together เป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง to live together เรามีปัญหา สมัยก่อน เราไม่มีปัญหาเลย ทุกวันนี้ความเป็นพลเมืองต้องมาพูดกันมาก อาตมาเป็นกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประชุมกันเมื่อไม่กี่วันนี้ จุดเน้นของกระทรวงศึกษามี ๑๐ ข้อ ข้อหนึ่งก็เพื่อให้เรียนประวัติศาสตร์ หน้าที่ พลเมือง และศิลปธรรม จะมาจากสมรรถนะไหนก็ตาม แต่กระทรวงศึกษาในปี ๖๔ – ๖๕ เน้น ความเป็น พลเมืองก็ต้องเน้น ประวัติศาสตร์ก็ต้องเน้น ศิลธรรมก็ต้องเน้น แต่มาจากสมรรถนะไหน อยู่ ๆ กระทรวง ศึกษาไปเน้น อาตมาถามว่าลองโยนให้ดูว่ามาจากสมรรถนะไหนที่กำลังทำกันอยู่ แต่ที่จริงถ้าเราคิดในเชิง กรอบ จะต้องมีการรอบในการคิดที่สอดคล้องกับสังคมไทย สมรรถนะในเรื่อง to live together เป็นปัญหาที่ ใหญ่ในสังคมโลกศตวรรษที่ ๒๑ เพราะฉะนั้นก็ไปอยู่ในเรื่องของการสื่อสาร พูดกันไม่รู้เรื่อง การกลั่นกรอง ข้อมูลต่าง ๆ fake news ทำงานเป็นทีม พลเมืองที่เข้มแข็ง แล้วอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ เยอะมาก to live together ในศตวรรษนี้ ศตวรรษก่อนไม่ค่อยมี ศตวรรษปัจจุบันมีปัญหาอย่างนี้

๖. **learning to be** (personal competency) learning to know ก็เป็น subject competency ส่วน learning to do เป็น Methodological Competency และ learning to live together เป็น social competency และท่านแยกออกมาเป็น ๓ - ๔ สมรรถนะนี้ สุดท้ายคือ learning to be ชัดมากในสมรรถนะการจัดการตนเอง ขึ้นขมตรงนี้ learning to be ของ UNESCO ยังไม่ค่อยชัดเท่าไร แต่พอออกมาเป็นสมรรถนะการจัดการตนเอง เรียกว่า personal competency สมรรถนะเกี่ยวกับบุคคลจัดการตนเอง รวมถึง resilience เจอโควิดเข้าไปทำอะไรเราจะฟื้นขึ้นมาอีก ใช้ธรรมะอะไรในการแก้ปัญหา ในการแก้ทุกข์ทั้งหมด ในการพัฒนาตน กายภาวนา จิตภาวนา พัฒนาสังคมกาย สังคมจิตปัญญาจะอยู่ในนี้เลย competency ของเรา
๗. ในทางพุทธศาสนา learning to know คือ ปัญญาภาวนา แล้วธรรมะอะไรในหลักสูตรทั้งหมดนั้นเป็นไปเพื่อปัญญาภาวนา ปัญญาไม่ได้มาเดี่ยว ๆ มาจากศีล สมาธิ ปัญญา มีคุณธรรมอื่น ๆ มากมาย เพื่อพัฒนาปัญญาไปสู่ความเป็น learning to know เป็น competency ด้านการคิด ด้านอะไรต่าง ๆ เราก็ประมวลหลักสูตรทำให้เกิดปัญญาภาวนา learning to know learning to do คือ เรื่องของกายภาวนา และ learning to live together คือ ศีล และภาวนา และ learning to be คือ ปัญญาภาวนาและจิตภาวนา ไม่เกินไปกว่านี้ วิชาพระพุทธศาสนาเนื้อหาทั้งหมด เพียงแต่ว่าพอเรามาจัดกล่องเป็น competency UNESCO เป็นจุดสมมุติของเรา เป็นภาวนา ๔ และของท่านเป็นสมรรถนะ ๖ เป็นเรื่องเดียวกัน เพียงแต่พูดกันคนละภาษา และบางอย่างเรา miss ไป อย่างเช่น เรื่องภาษาทำอะไรให้เด็กไทยเก่งภาษา เราคุยกันเรื่อง competency ในภาษาอังกฤษอย่างไร แล้วความคิดเดิมมาจากไหน ถ้าเราโยงถึงกันหมด ไม่ว่าจะ OECD ไม่ว่าจะ UNESCO ไม่ว่าจะ World Economic Forum เป็นความคิดฐานเดียวกันหมด มองภาพรวม พูดในฐานะที่อยู่ในคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความหวังไว้ว่าถ้าเราจะสร้างสมรรถนะในการแข่งขัน ทำอย่างไรนอกจากจะให้เด็กเก่งคณิต เก่งวิทยาศาสตร์ที่ท่านใส่ไว้ในข้อสมรรถนะที่ ๖ เอาเรื่องของภาษาไปด้วย เป็นสมรรถนะอันหนึ่งของเด็กไทย ซึ่งประเทศอื่นอาจจะไม่ใช่ เพราะภาษาไม่ใช่การเรียนท่องจำ การสื่อสารมี deep structure โครงสร้างพื้นฐาน ไวยากรณ์ grammar ภาษาไทยเป็นภาษาคำโดด คิดแบบหนึ่ง เรียนภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่นเราจะเก่งมาก เป็นตระกูลเดียวกัน แต่พอไปเรียนภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษาอังกฤษ ยากมาก อาตมาเรียนตั้งแต่เด็ก ภาษาบาลีเป็นภาษามีวิภัติปัจจัยพอมารเรียนภาษาอังกฤษก็ง่าย แต่จะต้องเป็น deep structure โครงสร้างความคิด ต้องเรียนตั้งแต่เด็ก แล้วเรามาให้เฉพาะเด็กที่มีโอกาส bilingualแต่ในที่สุดแล้ว learning to know เป็นเครื่องมือ
๘. สมรรถนะศีลธรรม ขอให้ฝ่ายพระ วิเคราะห์ว่า ที่ทำในแต่ละช่วงชั้นมีสมรรถนะ ๖ ด้าน ไปช่วยตรงนั้นได้อย่างไร ยกตัวอย่างเรื่องท่านพรหมพุดเรื่องการเรียนที่มีสติ มีสมาธิเป็นฐาน เอาไปใช้แบบ to live together เขียนภาษาอย่างนั้นเลย แต่ไม่มี to know ให้เรียนเก่งขึ้น โยนิโสมนสิการ ต่อไปแปลออกมาวิธีคิด ชอบมากเลยคิดขั้นสูง เรามีหมดแล้ว อีกอันหนึ่งก็คือ แบบ to live together แบบฝรั่งที่เรียกว่า emotional intelligence ที่มี self-awareness กับ social awareness ซึ่ง self-awareness ทำให้จัดการตนเอง ใน emotional intelligence จะมี self-awareness, self-management, social awareness, social management ซึ่งเป็นเรื่องของสติ สมาธิ ปัญญา ทั้งสิ้น พุดในภาษาสมัยใหม่ เพราะฉะนั้น self-awareness จะเป็นสมรรถนะการจัดการตนเอง self-awareness รู้ว่าเราโกรธ เราทุกข์ แล้วเราจะแก้ทุกข์ได้อย่างไรก็เป็น self-management การทำงานร่วมกับผู้อื่น เรารู้จักอารมณ์ของ

เขา จะนำเขาอย่างไร ภาวะผู้นำ ต้องมีสติ มีสมาธิ มีสติเรื่องคนอื่นด้วย ไม่ใช่มีสติแต่ภายใน ท่านไปไม่ถึง อัสเซตังวา คือรู้จิตตน พะหิตธาวา คือ รู้จิตคนอื่น จึงจะนำเขาได้ ก็เป็น social management, social awareness เพราะฉะนั้นหลักสูตรจะต้อง cover พวกนี้ บริหารจิตเจริญปัญญา พุทธศาสนาจะไปเพิ่ม สมรรถนะการจัดการตนเอง สมรรถนะในการคิดขั้นสูง สมรรถนะในการสื่อสาร เพราะเมื่อเรามี social awareness มีสติภายนอกมันจะเกิดการสื่อสาร ทำงานเป็นทีมก็เกิดขึ้น พลเมืองที่เข้มแข็ง มีคุณธรรม จริยธรรม อยู่ร่วมกับธรรมชาติ พุทธศาสนาสอนอะไรเรื่องธรรมชาติ อยู่ร่วมกัน รวมถึงการที่ไม่มี attitude ที่ขัดแย้งกับวิทยาศาสตร์ พระพุทธเจ้าจะอุบัติหรือไม่อุบัติก็ตามกฎธรรมชาติมีอยู่ เพราะฉะนั้น ข้อสมรรถนะที่ ๖ เราจะไปเสริมเขาได้หมดเลย แต่จะต้องเข้าใจสมรรถนะทั้ง ๖ นี้ว่าคลี่คลายมาอย่างไร จากภาวนา ๔ มันถึงจะเชื่อมเป็นอันเดียวกัน เป็นภาษาเดียวกัน แม้แต่หลักสูตรเก่า อาตมาก็พูดถึง จตุสตรมภ์ของการศึกษา ๔ pillars of education มานานแล้ว และมองอยู่ในใจอย่างนี้มานานในเรื่อง competency แล้วมาในเรื่อง competency ในเรื่อง subject เรื่อง methodological เรื่อง social competency และมาถึงเรื่อง personal competency เป็นเรื่องเดียวกันหมดเลย เพียงแต่ว่าเราไม่ได้ นำสิ่งที่มีอยู่เก่าที่เราทำกันมา ไม่ได้เอามาวิเคราะห์ว่าวิจารณ์ว่าอยู่ในกล่องไหน นี่คือนี่ที่ฝากเอาไว้

๙. ประเด็นสุดท้าย เรามีบทเรียนมาแล้วในเรื่องการสร้าง competency สมรรถนะ โดยไม่มีกลิ่นอายของ ศาสนา คือไม่ได้ระบุศาสนา ซึ่งมันเป็นสุดโต่ง เราเรียก สลน. เสริมสร้างลักษณะนิสัย ตอนนี้เราก็ไม่ใช่ แล้ว เรามาเป็นปัจจุบัน หลักสูตรปัจจุบันที่กำลังจะเริ่มใหม่ เป็นพุทธศาสนา คริสต์ศาสนา และศาสนาที่ ตนนับถือ บางท่านที่ท่านทำอยู่ในปัจจุบันก็บอกว่าเป็นสุดโต่งอีกทางหนึ่ง สลน. ก็ไปอีกทางหนึ่ง ไม่มีเรื่อง ศาสนาสักเท่าไร มีเรื่องคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ เอาคุณธรรมจริยธรรมสายกลางไป ได้รับการ วิพากษ์วิจารณ์ว่า จะเรียนสมาธิโดยไม่มีศรัทธาในศาสนาได้อย่างไร ไม่สวดมนต์ได้อย่างไร มันไม่ได้จึงมี ศาสนาเข้ามา พอมีศาสนาเข้ามาก็ทุกศาสนาก็มาแย่งที่กัน พุทธ คริสต์ อิสลาม พราหมณ์ ฮินดู เข้ามาใน หลักสูตร อย่างที่ท่านเห็น บางท่านก็เลยเบื่อ แล้วไปบอกว่ายังมีศาสนายังทำให้เกิดความแตกแยก ก็เลย บอกว่าไม่ต้องมีศาสนา ไม่ต้องมีระบุศาสนา เอาแค่คำว่าศาสนากลางๆ ก็ยังดีกว่า สลน. ยังมีศาสนา กลางๆ แต่สิ่งที่อาตมาตั้งข้อสังเกตคือว่า เราต้องเผชิญความจริงอย่างหนึ่งว่า การระบุศาสนาอะไรต่าง ๆ พุทธ คริสต์ อิสลาม ระบุไปเลย ศาสนาที่เป็นทางการมันอาจจะทำให้เกิดอคติความแบ่งแยก แตกแยก อย่างที่ท่านพูดกัน แต่อย่าลืมว่าเป็นความท้าทายในหลักสูตรใหม่ ในหลักสูตรใหม่ไม่ขัดอยู่ในสมรรถนะ ของท่านก็จริง แต่อยู่ใน UNESCO ก็คือ learning to live together we agree to disagree เห็นด้วย ว่าเราไม่เห็นด้วย เรามีวัฒนธรรมที่ต่างกัน พหุวัฒนธรรมที่ต่างกัน เราจะเคารพความแตกต่างได้อย่างไร จะมี principle of tolerance ของ UNESCO ได้อย่างไรเรียนที่จะ respect accept เขา ศาสนาอื่น ตามที่เป็นจริงได้อย่างไร เรียนรู้ศาสนาอื่นได้อย่างไร ถ้ามากระมัดกระเมี้ยนไม่ยอมรับศาสนากัน ไม่เคารพ กัน จะไม่สามารถ learning to live together เราจะอยู่ร่วมกับชาวคริสต์ ชาวอิสลามได้อย่างไร ถ้าเรา ไม่เคารพในความเป็นเขา ไม่รู้วัฒนธรรมของเขา การแต่งกายของเขา ภาษาของเขาเป็นพื้นฐาน เพราะฉะนั้นแทนที่ competency ของท่านแค่ทำงานเป็นทีม อาตมาว่าความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งต้อง ขยายไปถึงความยอมรับความแตกต่างของพหุวัฒนธรรม และมี principle of tolerance ขันติธรรมตาม หลักของ UNESCO ที่ให้ respect accept ในสิ่งที่แตกต่าง และเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

๑๐. peace education จะมี ๒ หลักการ ต้องเอามาใช้ในความเป็นพลเมือง

๑๐.๑. หลักการที่ ๑ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ต้องเรียนรู้ศาสนาอื่นพื้นฐานเพื่อที่จะเคารพกัน อย่างน้อยวัฒนธรรมเขาแตกต่างกันอย่างไร

๑๐.๒. ข้อ ๒ มี project of the share vision มีฐานของการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อเป้าหมายเดียวกัน เพราะฉะนั้นเวลาที่ทำงานเป็นทีม ท่านนึกหรือว่าคนศาสนาเดียวกัน คนละศาสนาเรียนรู้ที่จะสลายความแตกต่างแตกแยก และมาเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งจะต้อง appreciate ชิงกันและกัน เรียนรู้ซึ่งกันและกัน และไปถึงการยอมรับการอยู่ร่วมกัน ทำงานเป็นทีม ก็จะต้องข้ามพ้นความแตกต่าง สมมติว่าเราจะต้องแก้ปัญหา อย่างอาตมาอยู่ในศาสนาพุทธ ไปประชุมที่วาติกันเมื่อ ๒ ปีก่อน เรื่อง SDGs Sustainable Development Goals เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ทุกศาสนาเก็บความแตกต่างไว้ แต่เราไปสู่เป้าหมาย เรื่อง Climate Change เรื่อง SDGs เรื่องอะไรต่างๆ

๑๑. ในสังคมไทยต้องข้ามความแตกต่าง และศาสนาสอนให้เรียนรู้ อยู่ร่วมกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่ ไม่รู้ศาสนาของเพื่อน พูดตั้งแต่หลักสูตรก่อน เขียนไว้เลยถ้าท่านจะให้มีความสมรรถนะเรื่องศีลธรรม เอาตรงนี้เข้าไปด้วย ใส่ไปเลยให้เขายอมรับซึ่งกันและกัน เรามี official religion ๕ ศาสนา ถ้ากลัวว่ามันจะยาวก็เอาตามรัฐธรรมนูญ มาตราที่ใส่ไว้ ได้ระบุศาสนาไว้เลย ระบุไว้ชัดเจน เรื่องหลักการของรัฐ มาตรา ๖๗ เอาตามรัฐธรรมนูญไปเลย รัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาที่ชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน รัฐพึงส่งเสริมการศึกษาและการเผยแผ่หลักธรรมของพุทธศาสนาเถรวาท เราก็ทำตามรัฐธรรมนูญแค่นั้น เรื่องของการศึกษาและการเผยแผ่ และถ้าท่านบอกว่าจะทำให้แตกแยก แล้วท่านมีสมรรถนะเรื่องการอยู่ร่วมกันเพื่ออะไร สมรรถนะที่ทำงานร่วมกัน เป็นความท้าทาย ถ้าท่านไม่สามารถให้รู้ความแตกต่างและให้อยู่ร่วมกันมันคือความล้มเหลวของสมรรถนะ เรื่องของการอยู่ร่วมกัน ความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง ต้องเผชิญกับความจริง และเมื่อรัฐธรรมนูญเขียนอย่างนี้ทำไปเลย อาตมาพูดอย่างนี้ในฐานะที่ดูมานาน และเป็นคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ขอฝากไว้แค่นี้

ดร.วีระเดช เชื้อนาม

เรียบเรียง

นางสาวณัททัย พวงบุปผา ถอดเทป

กลุ่มพัฒนาหลักสูตร

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา